

надського // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Історичні науки”. – Вип. 13. – Острог, 2008. – С. 403-404; Запаско Я. П. Мистецтво книги на Україні в XVI-XVIII ст. – Львів, 1971. – С. 82; Исаевич Я. Д. Острожская типография и ее роль в межславянских культурных связях (послефедоровский период) // Федоровские чтения. 1978. – Москва, 1981. – С. 39; Його ж. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів, 2002. – С. 132-133; Мицько І. З. Острозька слов'яногреко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 122.

Наталія Бондар,  
Микола Ковальський

## “Книжка словенскаа, рекомаа Грамматика” (Буквар) (Острог, 1598)

Складається із 48 нумерованих аркушів. Рядків 15, на деяких сторінках інше число рядків – 5, 9, 10; шрифт (розмір 10 рядків) – 127 мм. Дзеркало набору 212 x 63 мм. Ілюстрації – заставки, кінцівки, ініціали, виливні прикраси. Тит. аркуш в рамці із виливних прикрас. На звороті тит. арк. – герб В.-К. Острозького.

Титул: “Сіа книжка словенскаа Рекомаа грамматика блговоленіем бжїим состависа. Ро̃к̃ џаф̃чи̃ [1598]”.

Склад (за публікацією Гусевої): Титул, герб князя В.-К. Острозького на звороті тит.; “Начало џченіа дѣтемь хотащим разумѣти писаніе. Первѣе дана оучитса гллати сіе” – арк. [2-5]; “Прозодѣа; Строчнаа; Число црковное” – арк. [5]; “А сіа азбѣка ѿ книги осмочастныа, сирѣчь грамматикїи” – арк. [6-10]; “Страдална ж сѣть тако” – арк. [11]; “По прозодїи” – арк. [11 зв. -12]; “По орѳографїи” – арк. [13-23]; Абетковий акровірш – арк. [24-25]; молитви “За млитвѣ стыхъ ѿцъ нашихъ; Гди Ісе Хе Сне Бжїи помилѣи насъ, аминь” – арк. [26-40]; трактат Чорноризця

Храбра про письмена “Сказаніе, како состави стый Кирилль Философъ азбѣкѣ по џзыкѣ словенскѣ, и книги преведе, ѿ гречески̃ на словенскїй џзык̃” – арк. [40 зв. – 48].

Над датою в назві написано від руки “Russia primer abc...”; внизу напис також від руки: “Ostrog 1518”, що є свідченням неправильного відчитання кириличної цифри. Помилка потрапила до каталога книг Бодлеянської б-ки, де цей стародрукований раритет і було зареєстровано із неправильною датою.

На звороті титульного аркуша видання вміщений герб князів Острозьких. Щоправда, він відрізняється від інших зображень такого герба XVI – початку XVII століть. У ньому зміщені сектори цього 4-членного герба, а саме два графічні умовні геральдичні знаки із зображенням вертикальних стріл, переміщені з нижніх секторів таким чином, що нижній лівий знак опинився в правому верхньому секторі, а нижній правий знак – у лівому нижньому. Довкола герба, як і в інших острозьких виданнях, зазначені ініціали князя В.-К. Острозького: з лівого боку одна під другою дві літери КК, а з правого – КО. Над гербом вміщений такий текст: “Константин Константинович в божественномъ крещенїи Василие княжа острозское”, а під зображенням герба: “Воевода кїевскїй, маршалок земли Вольнское, староста Владїмерскїй, и прѣчаа”. Як і в острозькому “Букварї” (“Азбуцї”) 1578 р., на першій сторінці є заголовок в’язю “НАЧАЛО ОУЧЕНІА ДѢТЕМЪ, хотащим разумѣти писаніе”. На останній сторінці цієї книжки (формат 8°, 52 нум. аркуші) написано “... іїны ѿвѣты џже инде речемъ а ннѣ нѣсть врема. Таковъ естъ разоум братїе его же дарова Бѣ слованшмъ. Смоу же слава, чѣсть и дерѣжава и поклонанїе. Ннѣ и прино и вѣ вѣкы вѣкшм, аминь”. Фактично ця книга – 2-ге вид. Острозького “Букваря” 1578 року.

Публікації: В помощь составителям сводного каталога старопечатных изданий кирилловского

и глаголического шрифтов: Метод. указания. – Вып. 4: Предварительный список старопечатных изданий кирилловского шрифта второй половины XVI в. / Сост. Ю. А. Лабынцев. – Москва, 1979. – № 154. – С. 40; Гусева А. А. Издания кирилловского шрифта второй половины XVI в.: Сводный каталог. – Кн. 1-2. – Москва, 2003. – Рис. 164.1-164.2 (факсимиле титулу і одного аркуша); Немировский Е. Л. Славянские старопечатные книги кирилловского шрифта в книгохранилищах Великобритании. – Москва, 1993. – № 43. – С. 22; Barnicott D. A., Simmons J. – S. – G. Some unrecorded early printed Slavonic books in English libraries // Oxford Slavonic Papers. – 1951. – Vol. 2. – P. 5; Clemenson R. Cyrillic book printed before 1701 in British and Irish Collections: A Union Catalogue. – London, 2000. – № 59. – S. 63; Hyde I. Catalogus impressorum librorum Bibliothecae Bodleianae in Academia Oxonii. – 1674. – Pars 2. – P. 150.

*Місце зберігання:* Відомо 2 примірники: Болгарія – Софія (НБ), Великобританія – Оксфорд, Бодлеянська б-ка (із записом 1602 р.); Наук. б-ка ОА позит. фотоплівка оригіналу примірника стародруку з Бодл. б-ки Оксфорд (Англія).

*Література:* Зернова А. С. Книги кирилловской печати, хранящиеся в заграничных библиотеках и не известные в русской библиографии // Тр. Гос. Биб-ки СССР им. В. И. Ленина, 1958. – Т. 2. – С. 11; Исаевич Я. Д. Украинське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів, 2002. – С. 133; Лукьяненко В. И. Переиздание первопечатной “Азбуки” Ивана Федорова, 1574 г. // Книгопечатание и книжные собрания в России до середины XIX в. – Ленинград, 1979. – С. 16-17; Мицько І. З. Острозька слов’яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 122; Немировский Е. Л. Иван Федоров и его эпоха: Энциклопедия. – Москва, 2007. – С. 53-55.

*Наталя Бондар, Віра Захарчин,  
Микола Ковальський*

## “Книжка, собрание вещей нужнейших”

**Тимофія Михайловича  
(Острог, 1580)**

Назва за титулом “Книжка, собраніе вещей нѣжнѣйшихъ, вькратцѣ скорога ради

обрѣтеніа въ книсе Новаго Завѣта, по словесемъ азбѣки...”. На титулі також зазначено: “Напечатана въ бгѣ спасаемомъ градѣ Остроѣ Иоанномъ Федоровичемъ”. Вміщені в книжці на арк. 1 відомості про час публікації та її автора – “Многогрешнымъ Тимоѳеомъ Михайловичемъ. Лѣта ѿ созданіа мирѣ зѣ [7089], а нароженіа Спсителя нашеѣ Іс Ха аѣп [1580]”.

Із 19 відомих примірників 15 приплетені до острозького Нового Завіту з Псалтирем 1580 р. Герб князя В.-К. *Острозького* на звороті.

Це перший в історії кириличного книговидання алфавітно-предметний покажчик. У ньому зібрані фрази і словосполучення із Псалтиря та Нового Завіту з посиланнями до конкретних глав, зачал, кафізм. Вибрані вирази стосуються біблійних героїв та подій.

Надруковано форматом в 8°. Складається із 53 аркушів. Формула – [1], 52 арк. 30 рядків на сторінці. Шрифт (розмір 10 рядків) = 40 мм. Дзеркало набору = 118 x 54 мм або 125 x 54 мм. Художнє оформлення – заставка, кінцівка, в’язь, набірні прикраси. Титул у рамці із виливних прикрас.

Склад: Титул – арк. [1]; Герб В.-К. *Острозького* – зв. титулу (арк. [1] зв.); “Собраніе вещей нѣжнѣйшихъ скорога ради обрѣтеніа въ книсѣ сеи Новаго Завѣта, по словесемъ азбѣки” – арк. 1-52; “Молитва “Слава Бгѣ дѣиствѣющемѣ в насѣ” – арк. 52 зв.

*Публікації:* Гусева А. А. Издания кирилловского шрифта второй половины XVI в.: Сводный каталог. – Кн. 1-2. – Москва, 2003. – Рис. 76.1-76.2 (факсимиле 4 с., в тому числі титулу та зв. титулу з гербом В. К. Острозького); Исаевич Я. Д. Литературна спадщина Івана Федорова. – Львів, 1989. – С. 125 (факсимиле титулу).

*Місце зберігання:* Україна – Львів (ЛННБУС); Росія – Москва (РДБ, ДІМ, МДУ, РДАДА); С.-Петербург (РНБ), Польща – Варшава (Національна б-ка), Краків (Національний музей), Великобританія – Кембрідж (УБ) та ін.

*Каталоги стародруків:* В помощь составителям сводного каталога старопечатных изданий кирилловского и глаголического шрифтов: Метод. указания. – Вып. 4: Предварительный список старопечатных изданий кирилловского шриф-